పిన్నలూ, పెద్దలూ...

అప్పుడే ఆఫీసు నుండి వచ్చి, పడక్కుర్చీలో పడుకుని, కొంచెంసేపు విశ్రాంతి తీసుకోవాలనుకున్న పార్థసారథిగారికి ప్రక్కింట్లోంచి వినవస్తున్న పూజ తాలూకు మంత్రాలు కర్ణకఠోరంగా చెవులు చిల్లులు పొడిచేస్తున్నట్లే వున్నై. టేపులోంచి ఉచ్ఛైస్వరంతో మంత్రాలు వల్లించేస్తున్నాడు బ్రాహ్మణుడు. అది పార్థసారథిగారికి నచ్చకపోవడం వలననే అంత బాధ కలిగిస్తూ ఉండాలి. ఎందుకంటే తెల్లవారినప్పటి నుండీ లారీలు, ఊరేగింపులూ, కొళాయి దగ్గర తగవులు, కుక్కల కొట్లాటలు, కిటికీల్లోంచి ఇంటిలోనికి వచ్చిన పిచ్చుకల రొద యిత్యాదులు అనేకం కలసి ఏర్పడిన శబ్దపు హోరు విన్పిస్తున్నా పట్టించుకోని మనిషి అతను. ఈ మంత్రాల శబ్దం మాత్రం అతనికంత కష్టం కలిగిస్తున్నది... వాళ్లు రోజూ ఆ రికార్డును పెద్దగా వేస్తారు. నిజమే. ఒకరోజున ఉదయం ఎనిమిది గంటలకూ, మరో రోజున పదకొండుకూ వేస్తారు. సాయంత్రాలు నాలుగు నుండీ ఎనిమిది లోపున ఎప్పుడో వేస్తారు ఒకసారి. అందువలన ఒక వేళాపాళా లేకుండా వున్నట్లుండి హోరెత్తిస్తుంది రికార్డు. కాని అంత చీకాకుకు కారణం ఇంత మాత్రం లోనిదే అనుకోడానికి వీల్లేదు.

పార్థసారథిగారికి పూజని గురించి ఏవేవో అభిప్రాయాలున్నై. బాగా చదువుకున్నవారూ ఆలోచనాపరులూ అయి వుండీ కూడా పాతకాలపు వాసనలు విడవని మనిషి అతను. చీకటి మూలలలో మెరిసే దీపపు సెమ్మెలూ, పసుపు కుంకుమలూ, తాజా పూలు, నేతి దీపం, అగరువత్తులూ, కొబ్బరి నీళ్లూ, కర్పూరం వాసనలన్నీ కలిసిన సువాసనా, ఆ మెత్తని వెలుగులో కనిపించీ కనిపించని దేవుడూ - ఇవన్నీ పూజలో ముఖ్యభాగాలు అతనికి. కాని యీ వూరికి వచ్చిన కొత్తల్లోనే ఆయన భార్య కళ్యాణి యివన్నీ త్రోసిపారేసింది. 'ఇక్కడ అందరూ రంగు రంగుల బల్బులు పెట్టించుకుంటున్నారు, దేవుడి దగ్గర. పనుల్లో తీరిక చిక్కకుండా కొట్టుకుంటుండే మా ఆడవాళ్లకి అది ఎంతో సౌకర్యంగా ఉన్నది. క్షణంలో స్విచ్చి వేసి వెలిగించెయ్యొచ్చును అన్ని దీపాలూను' అన్నది. ఫలితంగా రంగుల బల్బులూ, ప్లాస్టిక్ పూలహారాలూ దేవుణ్ణి అలంకరించాయి. ఉన్నాడో లేడో తెలియని దేవుణ్ణి ఆరాధించుకుంటూ వుండటం ఒకటే పనికాదు మనుష్యులకు. తప్పకుండా, తొందర తొందరగా చేసుకుంటూ పోవలసిన యితర పనులు చాల వున్నై యిప్పుడు. 'పోనీలే, భక్తితో దేవుణ్ణి స్మరించుకోవడం కదా ముఖ్యం' అని సరిపెట్టుకున్నారు సారథి.

ఈమధ్యన ప్రక్కింటివాళ్లు పూజ తాలూకు మంత్రాలూ నామాలూ శ్లోకాలూ కలిపిన రికార్డు ఒకటి తెచ్చారు. పూజ మొత్తం అనుకోడం తడవుగా ఏమాత్రం శ్రమలేకుండా జరిగిపోతున్నది వాళ్ళ ప్రమేయం లేకుండానే.

ఆ టేపు వినబడినప్పుడల్లా 'వెర్రివాడు వేమారం వెళ్లి వచ్చినట్లు' అంటారు సారథి. క్రొత్తగా ఎవరు ఏపని చేస్తే అది గొప్పదని అనుకరించే కళ్యాణి ఆ టేపును కొనకుండా వుండాలని ఆయన ఉద్దేశ్యం కావచ్చు. 'చక్కగా మంత్రాలు వినడానికి అంత బాధపడిపోతారేవిటీ' అంటుంది కళ్యాణి. కాని ఆ టేపును కొనాలన్న అభిప్రాయం ఇంతవరకూ వెల్లడించలేదు. దానికీ ఒక కారణం ఉన్నది. ఈమధ్యనే ఒక పండుగ రోజున ఆ ప్రక్కింటివాళ్ల జవాను రెండిళ్ల మధ్యనా వుండే అడ్డుగోడ దూకివచ్చి కళ్యాణమ్మగారి అరిటాకులు రెండు కోసుకెళ్లాడు. ఇరుగూ పొరుగూ అన్నాక ఒకరితో ఒకరికి అవసరం పడకుండా ఉండదు. అవసరంగా అరిటాకు కావలసి వస్తే వీధి వాకిట్లోంచి వచ్చి అడిగి కోసుకెళ్లాలిగాని యిలా చెయ్యడం కళ్యాణికి తప్పుగా, దొంగతనంలాగా తోచింది. అదేమిటని అడిగిన పనిమనిషితో 'ఫర్వాలేదులే మీ అమ్మగారు లోపలుంటారు. మాకు తొందరగా కావాలి' అన్నాట్ట ఆ జవాను. ఎంత నిర్లక్ష్యం! ఇట్లాగైతే ఇహ నీది నాది అనేదేముంటుంది ప్రపంచంలో అని ఉడికిపోయింది కళ్యాణి గుండె. వెంటనే ఆ జవాన్ని పిల్చుకరమ్మని మనిషిని పంపింది. ప్రక్కింటావిడ 'వాడు లేడు. ఆఫీసుకి వెళ్లిపోయాడు అర్జెంటుగా' అని చెప్పి పంపింది. ఇప్పుడే గోడ దూకి అవతలకి వెళ్లినవాడు అయిదు నిముషాలన్నా జరక్కుండానే ఆఫీసుకు వెళ్లిపోయాడంటె నమ్మకం కలుగలేదు కళ్యాణికి. బాగా ఆలోచించుకోగా ఆవిడ మద్దతుతోనే వాడీపని చేశాడని అనిపించింది. అప్పట్నుండీ ఆ యింటివాళ్లు కళ్యాణికి గొప్పగా కనిపించడం మానేశారు.

స్వతహాగా కళ్యాణి మంచిది. అసూయ, కసి, ద్వేషంలాంటి గుణాలు లేవు. ఏదీ లోతుగా ఆలోచించకుండా సరదాగా కాలం గడిపేస్తుంది. తనకేది తోస్తే అది చెయ్యడమేగాని భర్త మాట మన్నించాలన్న తత్త్వం లేదు ఆమెకు. ఆమె సంగతి సారథిగారికి బాగా తెలుసు. తెలిసినందువలన భార్య మీద అతనికి ఆపేక్ష జాస్తి అయిందేగాని తగ్గలేదు. ఒక్కోసారి మాత్రం తన పిల్లలిద్దరూ పెరగవలసిన తీరులో పెరగటం లేదేమో అన్న అనుమానం వస్తుంది. ప్రపంచాన్ని అర్థం చేసుకుని, వ్యక్తిత్వాన్ని ఏర్పరుచుకోగల సమర్థత వాళ్లకి అబ్బటం లేదని అనుకుంటారు. అటువంటప్పుడు వాళ్లకేదైనా తెలియజెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తారు. 'నాన్నగారి ఉపన్యాసాలు' అంటూ విధి లేక వింటున్నట్లు వింటారు వాళ్లు. అంతకంటే ఎక్కువగా పట్టించుకోరు. ఆవిషయంలో పిల్లలిద్దరూ కూడా పూర్తిగా తల్లి పోలికే అయ్యారు. 'ప్రపంచం అతి వేగంగా పెరుగుతూ మారుతూ ఉన్నది, అర్థం కాకుండా. ఈ పిల్లలు ఎట్లా బాగుపడతారో, ఏమో' అనుకుంటారు సారథి.

ఇంట్లో టేపు తాలూకు చీకాకులో ఉన్నప్పుడు ఫాక్సీ మొరిగింది. 'బంధువులొచ్చారు మనింటికి. బాగ్ పట్టుకొని...' అంటూ ఫాక్సీని ఎత్తుకొని ఇంట్లోకి వచ్చింది గౌరి. 'ఎవరూ? కూర్చోమని చెప్పావా?' అంటున్న తండ్రి ప్రశ్నలకు సమాధానమివ్వకుండా 'మై క్లెవర్. క్లెవర్ ఫాక్సీ' అంటూ దాన్ని ముద్దుపెట్టుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

వరండాలో యాభై ఏండ్ల పెద్దమనిషీ, వెనుక బాగ్ పట్టుకున్న యువకుడూ నిలుచుని ఉన్నారు. దూర ప్రయాణం చేసి అలసిపోయినట్లు కనిపిస్తున్నారు. కొంచెం స్థూల శరీరుడుగా వున్న ఆ పెద్దమనిషి నలిగిపోయిన షర్టును నలిగిపోయిన పాంటులోనికి టక్ చేసుకున్నారు. నలుపూ తెలుపూగా వున్న పలచని జుట్టు రేగిపోయి గాలికి ఎగురుతున్నది. మొహంలో దైన్యం స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది. ఆయన్ని చూడగానే 'పాపం, పెద్దమనిషి ఏదో కష్టంలో ఉన్నారు' అనిపిస్తున్నది. వాళ్ళు బంధుజనంలోని వారుగా గుర్తుకు రాలేదు సారధిగారికి.

కూర్చున్న తరువాత తన పేరు రామారావనీ, తాను తెనాలిలో ఒక లాయర్ననీ, ప్రక్కనున్న యువకుడు తన కొడుకని పరిచయం చేసుకున్నారు.

"మీ ఆఫీసుకు క్రొత్తగా ట్రాన్స్‌ఫర్ అయి వచ్చాడు... మాణిక్యం... వాడు..." అంటూ విషయం చెప్పాలని ప్రారంభించారు కాని ఆవేశం గొంతులో ఉండ చుట్టుకపోయి మాట పెగిలిరావటం కష్టమై పోయింది ఆయనకు. కొంచెం నిలవరించుకున్న తరువాత చెప్పినదాని సారాంశం - ఆ మాణిక్యం గొప్ప రోగ్ అనీ, రాస్కెల్ అనీ, ఇంతకుమునుపు తెనాలిలో ఉద్యోగంలో ఉండేవాడనీ, మూడు రోజుల క్రితం యీయన కుమార్తెను తీసుకుని మాయమయ్యాడనీ, అప్పట్నుండీ వాళ్ళ కోసం వెతుకుతున్నామనీ, అనంతపురంలో ఎవరో బంధువుల యింటికి వెళ్ళారని తెలిసి అక్కడికి వెళ్ళామనీ, నిన్ననే అతను ఇక్కడ ఉన్నట్లు తెలిసి యిక్కడికి వచ్చామనీ, అతన్ని బాగా తన్ని, తగిన శాస్తి చేసి, కేసు పెట్టి జైల్లో తోయించి తమ కూతుర్ని లాక్కుపోవాలని అనుకుంటున్నామనీ, ఈ విషయంలో మాణిక్యం పై ఆఫీసరుగారైన సారథిగారు పూర్తి సహకారం యివ్వాలనీ అన్నారాయన.

ఆ మాణిక్యం ఉద్యోగంలో చేరి, పదిహేను రోజుల సెలవు పెట్టి వెళ్ళిపోయాడు. జాయినింగ్ రిపోర్టు యివ్వడానికి వచ్చినప్పుడు చూశారు సారధి. మనిషి సన్నగా పీలగా చాల బలహీనంగా పదహారేళ్ళ కుర్రవాడిలా ఉన్నాడు. నిదానస్తుడుగా కనిపించాడు. సారధిగారికి అతనంటే సదభిప్రాయమే కలిగింది. 'ఆహా. కథానాయకుడే... పైకి ఎంతో సాదాగా కనిపిస్తాడు' అనుకున్నారు.

తల చేతబట్టుకొని కూర్చుండి వున్న రామారావుగారు ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్లు తలెత్తి "ఇందాక యిటుగా వెళ్ళిన అమ్మాయి మీ కొమార్తేనా?" అన్నారు. అవునని సారధి చెప్పాక "మా స్వరూప యింకా చిన్నది... మొన్ననే పావడా మానేసి చీర కట్టడం మొదలెట్టింది... పదిహేనేళ్ళు నిండినై. అంతే! అయ్యో. పసిబిడ్డండీ... ఎంత నెమ్మదైన

పిల్ల! నోరు తెరిచి ఒక్కమాట మాట్లాడదు. అది యింత పని చేసిందంటే నమ్మలేకుండా ఉన్నాము..." అన్నారు. అతని గొంతులో దుఃఖం, ఆశ్చర్యం ఒకదాన్నొకటి తరుముకొస్తున్నాయి. తన కూతురు-అంత అమాయకురాలు-ఇటువంటి పని చేసిందంటే అతనికింకా నమ్మకం కలగటం లేదు.

"మా గౌరికి యింకా పదిహేను నిండలేదు" అన్నారు సారథి. ఏదో ఒకటి మాట్లాడటానికి, వాళ్ల మీద జాలితో.

"ఆహా... మీ బిడ్డే అనుకోండి. అభం శుభం తెలియని పిల్లకు అన్యాయం జరిగిపోతున్నది... ఏం చేసేది! ఇప్పుడెట్లాగ?... బంధువుల్లో ఎంత అప్రదిష్ట!" అంటూ దిగజారిపోయారు.

దుఃఖంలో వున్న ఆయన్ని శాంతింపజేసి జరిగిన విషయం కనుక్కున్నారు సారథి మామూలు కథే. స్కూలుకి వెళ్లి వస్తానని మధ్యాహ్నం పుస్తకాలు పట్టుకు వెళ్లిన పిల్ల చీకటి పడినా తిరిగి రాలేదు. అమ్మాయి టేబిల్ మీద ఉత్తరం కనిపించింది. తాను మాణిక్యంతో వెళ్లిపోతున్నాననీ, వెతికి ప్రయోజనం ఉండదనీ, పెళ్లి చేసుకుంటున్నామనీ, తర్వాత తానూ క్రిస్టియన్ మతం పుచ్చుకుంటాననీ, అనవసరంగా గొడవ చేస్తే మాణిక్యం ఉద్యోగం పోయి తాము చాల కష్టపడవలసి వస్తుంది గనుక తన మీద కొంచెమైన ప్రేమ వుంటే అటువంటి పని చెయ్యొద్దని వ్రాసి వున్నదట.

"ఇదంతా వాడే డిక్టేట్ చేసి వ్రాయించి వుంటాడు" అన్నాడు యింతవరకూ నోరు మెదపకుండా కూర్చున్న యువకుడు కోపంగా.

పార్థసారథిగారికి వాళ్ల మీద జాలి కలిగింది.

"మీ అమ్మాయి వెళ్లిపోయి మూడు రోజులు గడిచిపోయింది. ఈపాటికి పెళ్లి కూడా అయిపోయే ఉంటుంది. ఒకవేళ వాళ్లు మీకు యిప్పుడు కన్పించినా మీ అమ్మాయిని ఇంటికి తీసుకెళ్ళి ఏం చేసుకుంటారు? వేరే పెళ్లి చెయ్యలేరు..." అన్నారు కర్తవ్యం వెతుకుతూ.

రామారావు ఒక క్షణం తటపటాయించారు.

"ఈ మూడురోజులూ తిరిగాక మాకూ అలానే అనిపించింది. ఏం చెయ్యాలో తోచడం లేదు... మరీ కిరస్తానీ వాడిని చేసుకోడమా!" అన్నారు దిగులుగా.

"మీ అమ్మాయికి మన మతం అనిపించలేదు. క్రిస్టియన్ మతం పుచ్చుకుంటానని వ్రాసింది గదా" అన్నారు సారథి.

"వ్రాస్తే! దాని మొహం, దానికేమి తెలుసు? వాడి మాయలో పడి అది గొప్ప అని అనుకుంటున్నదేమోగాని, నిన్న మొన్నటిదాకా ఇంట్లో రాముడికి పూజలు చేసి దణ్ణాలు పెట్టుకున్నదే గదా. పుట్టి పెరిగిన సొంత మతాన్ని కనుక్కోలేని పిల్లకి పైదాన్ని గురించి ఏం తెలుస్తుంది?" అన్నారు రామారావు.

"ఇందులో పుట్టింది గనుక యిన్నాళ్లూ రాముడికి మ్రొక్కింది. ఇప్పుడతనంటే యిష్టపడింది గనుక అతని దేవుడికి మొక్కుతుంది. ఏ పేరు పెట్టినా ఆ దేవుడే కదా" అన్నారు సారధి నవ్వుతూ. ప్రక్కింటివాళ్ల రికార్డు మంత్రాల్ని జోరుగా వల్లించేస్తున్నది. 'దేవుణ్ణి స్మరించుకోను గూడా అఖ్ఖర్లేదు! మంత్రమో, శ్లోకమో, కీర్తనో, నమాజో ఒకటి కాకపోతే యింకోటి రికార్డు వేసెయ్యొచ్చు' అనుకున్నారు లోలోపల.

"హు! ఆ పీరు బొమ్మను ఇష్టపడిందా? దొంగవేషాలు వేసి..." యువకుడు ఉద్రేకంతో గొంతు హెచ్చించి అరవటం ప్రారంభించాడు. తన చెల్లెలు ఆ మాణిక్యాన్ని ప్రేమించటం ఏమాత్రం సహించలేకుండా ఉన్నాడతను. మాణిక్యం ఎంత అర్భకంగా ఉంటాడో ఇతను అంత బలిష్ఠుడూ, ఆజానుబాహుడూను.

రామారావు కొడుకుని వారించారు. 'ఇదే మీ బిడ్డ విషయం అయ్యుంటే అంత తేలిగ్గా మాట్లాడి వుండరు మీరు! మతం, కులం, బంధువులు, సొంత కుటుంబం అంతటినీ ఒదులుకొని పోవడం మాటలు కాదు!' అన్నారు.

అసలే దుఃఖంలో వున్నవాళ్లను అనాలోచితంగా బాధపెట్టినందుకు నొచ్చుకున్నారు సారధి. "మా బిడ్డ అయినా అంతే. ఏం చెయ్యగలం చెప్పండి... కళ్లు తెరవడం దగ్గర్నుండీ తప్పటడుగుల దగ్గర్నుండీ లోకాన్ని పరిశీలించి అర్థం చేసుకోవడం వరకూ మన చాటున వుండి నేర్చుకున్న మన పిల్లలు మన విలువలను హర్షించడం లేదంటే ఆశ్చర్యంగా వుంది" అన్నారు.

సారధి ఆశ్చర్యాన్ని గమనించే స్థితిలో లేని రామారావు తన ధోరణిలో చెప్పుకుపోయారు. "బంధువుల్లో తలవంపులు చేసింది... తానూ చెడ్డది. అక్కనూ చెడగొట్టింది. పెద్దది చాలా మెతకపిల్ల. తల పైకెత్తడం అరుదనుకోండి. దాని పెళ్లి చెయ్యాలని నాలుగేళ్ల నుండీ చూస్తున్నాం. ఒఖ్ఖ సమ్మంధం కూడా కుదిరి రాలేదు. బి.ఏ. దాకా చదివి టెంపరరీ గుమాస్తా ఉద్యోగం కూడా లేనివాడు పదివేలు కట్నం తెమ్మంటున్నాడు. ఇప్పుడిహ ఈ పిల్ల యీ పని చేసిందంటే, పెద్దదానికి పెళ్లి ఎలా చెయ్యగలం!" అన్నారు కన్నీళ్ల తరవాయిగా.

"జరిగిపోయిన దానికి వగచి లాభం ఏమిటి?.... మాణిక్యం కూడా నెమ్మదస్తుడిలాగే కనిపిస్తున్నాడు. నాలుగు వందల జీతం అంటే తక్కువేమీ కాదు. పర్మనెంటు ఉద్యోగం. ఇంకా అభివృద్ధిలోకి వస్తాడు... కాలం ఇదివరకటిలాగా లేదులెండి. మారిపోతున్నది. ఇప్పుడెవరూ ఇట్లాంటి విషయాల్ని అంతగా పట్టించుకోడం లేదు. ఊరికే బాధపడకండి" అని ఓదార్చారు సారధి. కళ్లల్లో పెట్టుకు కాపాడిన తల్లీదండ్రుల్ని ఇంత నొప్పిస్తున్న ఆ పిల్ల మీద కోపం కూడా వచ్చింది.

"ఇంత చేటు జరిగాక ఆ వెధవ ఉద్యోగం, డబ్బూ చూసుకుని పొంగిపోవాలి!" రోషంగా అన్నాడా యువకుడు.

సారథిగారి ఉదార్పు మాటలు రామారావుగారి మీద పనిచేసినై. నాలుగునాళ్ల నుండీ బాధపడి అలసిపోయిన మనసు ఏ గడ్డిపరకనో పట్టుకుని విశ్రాంతి తీసుకోవాలని ఆరాటపడుతున్నది. కొడుకు ఉద్రేకం ఆయనకు సరిపడలేదు. "ఆ వెధవ ఉద్యోగమేదో ఒకటి నీకు దొరకలేదే! పెద్దవాళ్ల ముందు ఇట్లాగేనా మాట్లాడేది?" అంటూ మందలించారు. ప్రాథేయపూర్వకంగా సారథితో అన్నారు. "మీరు చెప్పిందీ నిజమే. ఇప్పుడిహ మేం చేసేది ఏముంది? ఇంకా ఎన్నాళ్లు తిరుగుతాం యిట్లాగ? వాళ్లమ్మ మంచం దిగటం లేదు. ఎప్పుడూ కూనిరాగాలు తీసుకుంటూ హాయిగా ఆటపాటల్తో గడిపిన పిల్ల. దేనికీ ఎదురుమాట చెప్పి ఎరగనిది. అది ఏమైపోతుందోనని వాళ్లమ్మ బెంగ. వాడు దాన్ని నిజంగా పెళ్లి చేసుకున్నాడో లేదో, పిల్ల ఎట్లా వున్నదో అన్ని విషయాలూ మీరే విచారించి మాకు వ్రాయండి. అది బాగుందని తెలిస్తే మాకు తృప్తి. అంతకంటే సంబంధం దానికీ మాకూ ఎలాగూ ఉండదు. ఇహ దాని మొహం మేం ఎందుకు చూస్తాం! అది మీ బిక్షే అనుకోండి. ఇవి చేతులు కావు. కాళ్లనుకోండి" అంటూ సారధి చేతులు పట్టుకున్నారు లేచి.

సారథిగారు లేచి ఆయన్ని వారించి తాను స్వయంగా అన్ని విషయాలూ కనుక్కొని వ్రాస్తానని నచ్చచెప్పి పంపారు.

వెనక కొడుకు బాగ్ పట్టుకొని నడుస్తుంటే, రేగిన జుట్టుతో నలిగిన బట్టలతో అలసిన మనస్సుతో ముందు నడుస్తున్న రామారావుగారి ఎడల సానుభూతి లాంటిది కలిగింది సారథికి. 'పిల్లలు మరీ అన్యాయం అయిపోతున్నారు. బాధ్యత తెలీడం లేదు' అనుకున్నారు.

ఆ రోజు ఉదయం సారధిగారి పుత్రరత్నం మోహన్ కాలేజి నుండి పెట్టే పరుపూతో సహా ఇంటికొచ్చేశాడు. పెద్దల అభిరుచులకు వ్యతిరేకంగా బాగా పెంచేసిన జుట్టు నుదురంతా ఆక్రమించి కళ్లకడ్డంపడటం తరవాయిగా వున్నది. ఇంకా మీసాలూ గడ్డాలూ రాలేదుగాని, ఒచ్చినప్పుడు వాటిని కూడా ఘోరంగా పెంచేస్తానని సూచించాడు కూడాను. కళ్లల్లోంచీ గర్వం ఒలకబోసుకుంటూ నవ్వుకుంటూ "స్ట్రైక్ చేస్తున్నాం" అన్నాడు. "ఇంగ్లీషులో చదువుకునే అవకాశం కావాలని" అన్నాడు.

"మీరు ఇంగ్లీషులోనే చదువుతున్నారు కదా" అన్నది ఆశ్చర్యంగా కళ్యాణి.

"అయితే మా వాళ్లందరికీ కావాలని" అన్నాడు.

రాష్ట్రంలోకెల్లా మంచి కాలేజీ, మంచి హాస్టలూ వున్నదని సీటు కోసరం మూడు వేలు డొనేషన్ కట్టి మరీ చేర్పించారు అక్కడ. ఊరికే యిలాంటి అర్థం లేని సమ్మెలు చేసి చదువు పాడు చేసుకుంటూ సోమరిగా తిరగటం సారధిగారికి నచ్చలేదు.

మోహన్ లోపలికెళ్లి కళ్యాణితో చెబుతున్న మాటలు పెద్దగా వినిపిస్తున్నై. హైస్కూల్లో చదువుతున్నప్పటి నుండీ ఎప్పుడు కాలేజీకి పోదామా, ఎప్పుడు స్ట్రైక్ చేద్దామా అని

కాచుకొని వున్నారట. క్రిందటేడాది ఒక్క స్ట్రైయిక్ కూడా రాలేదు. ఇప్పుడైనా చెయ్యకపోతే 'కాలేజీలో చదివాం, స్ట్రైయిక్ చేశాం' అని ఎట్లా చెప్పుకునేది? అంటూ ఘాటుగా చెప్పుకుపోతున్నాడు. ఈ స్ట్రైయిక్ సందర్భంలో రైళ్ళు ఆపేశారట. పోస్టాఫీసు మీద రాళ్లేశారట. కాలేజీలో బీరువాల గాజు తలుపులూ, కిటికీలూ పగులగొట్టారట. అయ్యవార్లని తిట్టారట. కాలేజీని తగలబెట్టేద్దామా అనుకున్నారటగాని... మోహన్ నవ్వుతూ చెప్తున్న రసవత్తర వీరగాథల్ని ఆనందంతో అమ్మా, ఆరాధనతో చెల్లెలూ వింటూ కూర్చున్నారు. ఇంతదాకా విన్న సారథిగారికి తలనొప్పిలాంటిది వచ్చింది.

మార్పు అన్నది ప్రకృతి సహజమైనదీ, వికాసానికి ఆయువుపట్టూ కావచ్చును. ఇన్ని యుగాలుగా మానవజాతి సంతరించుకుంటూ వస్తున్న మూలధనాన్ని పెన్నిధిని మన బుద్ధినైశిత్యంతో పరిశీలించి, విలువైనదాన్ని గ్రహించి మన పరిస్థితులకనుగుణంగా మలుచుకోవడం మార్పు అవుతుందిగాని దాన్నంతా నాశనం చేస్తే ఏం మిగులుతుంది?

2

మాణిక్యం చాల సాధువు. మొదట్లో భయపడి స్వరూపరాణి విషయం తనకేమీ తెలియదన్నాడు. తరువాత తాను స్వరూపను రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసులో పెళ్లి చేసుకున్నట్లు సర్టిఫికెట్లు తెచ్చి చూపించాడు. వెంటనే తీసుకెళ్లి పెళ్లి చేసుకోకపోతే ఆత్మహత్య చేసుకుంటానని ఆ అమ్మాయి బెదిరించినందువలననే యిలా చేశానన్నాడు. సారథిగారి కోరిక మీద ఆ స్వరూపను వారింటికి తీసుకొని వచ్చాడు.

స్వరూపరాణి చూడముచ్చటగా వున్నది. కళ్యాణి దగ్గర సిగ్గుపడుతూ ఒదిగి కూర్చుంది. ముక్తసరిగా, సిగ్గుపడుతూ మాట్లాడటం ఆ అమ్మాయి తరహా. కాని మాటలు గమనిస్తే చాల ధైర్యంగల పిల్లని తెలుస్తున్నది.

తన అక్క ధర్మవాణికి తన తల్లిదండ్రులు ఇప్పట్లోనూ ఎప్పట్లోనూ పెళ్లి చెయ్యగలరన్న నమ్మకం ఆ అమ్మాయికున్నట్లు లేదు. మాణిక్యం తల్లిదండ్రులు లేని ఒంటరివాడు గనుకనూ, అతని ఆరోగ్యం మంచిది కాదు గనుకనూ తానే దగ్గరుండి చూసుకోవాలని తొందరలో పెళ్లి చేసుకున్నదట. తాను చేసిన పనిని తర్వాతనైనా తల్లిదండ్రులు హర్షిస్తారనే నమ్మకంతో వున్నది. ఆ అమ్మాయి తండ్రి, అన్నల ధోరణి విన్న కళ్యాణికి ఆ పిల్ల నమ్మకం చూసి చాల జాలి కలిగింది. "మీ వాళ్లు నీవు చేసిన పనిని క్షమించవచ్చును కాని మీ యింటికి వస్తారని మాత్రం ఆశించకు" అని చెప్పింది. అంతా విని స్వరూప నవ్వి వూరుకున్నది. వాళ్ళనాన్న చెప్పింది కూడా అదే కదా.

పెద్దల అండదండలు లేకుండా సొంతంగా యిల్లు ఏర్పరుచుకొని, కొత్త సంసారం తాలూకు ఒడిదుడుకుల్ని తట్టుకుంటూ దిద్దుకోవలసిన ఆ చిన్నపిల్ల మీద జాలితో పాటు ఆపేక్ష కూడా కలిగింది కళ్యాణికి. ఇంటికి కావలసిన వస్తువులు ఏవి ఎక్కడ కొంటే బాగుంటుందో సలహాలిచ్చి ధైర్యం చెప్పి పంపించింది.

వాళ్ళ విషయాలన్నీ వివరంగా రామారావుగారికి వ్రాశారు సారధి. ఇహ తమ బెంగ తీరిందంటూ ఆనందంతో కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా ప్రత్యుత్తరం వ్రాశారాయన.

★★★

కాలేజీ పిల్లల సమ్మె సాగుతూనే ఉన్నది. మోహన్‌కి పాత సినిమా హాలులంటే చిరాకు. అటువంటి హాల్సులో సినిమాలు చూస్తూ, ఇంట్లో కూర్చొని వుండటం చురుకూ, దుడుకూ గల స్వభావానికి కష్టంగా ఉంది. అయినా సమ్మె కొనసాగించే విషయంలో మాత్రం కృత నిశ్చయంతోనే ఉన్నాడు.

కొడుక్కి యుక్తాయుక్త వివేచన కలిగించాలనే బావం కలిగింది సారధిగారికి.

"రైలూ, పోస్టాఫీసూ మన అవసరాలు కదా. సమ్మె అంటూ వాటిని పాడు చేసుకోవడం బాగాలేదు" అన్నారు.

మోహన్‌కి ఈలోకంలో వుండే ప్రతి ప్రశ్నకూ సమాధానం తెలుసు.

"వెంటనే బాగుచేస్తారు వాళ్ళు" అన్నాడు.

"వాళ్ళెవరు?"

"ప్రభుత్వం"

"ప్రభుత్వం అంటే దానికి డబ్బుకట్టేది మనమే కదా. మనకే నష్టం!"

"ఇదంతా చెయ్యకపోతే వాళ్ళు వినరే! ఇట్లా చేస్తే పరీక్షలు ఎప్పుడు పెట్టమంటే అప్పుడు పెడతారు. జీతాలు తగ్గించమంటే తగ్గిస్తారు. ఫలానా పుస్తకాలు చదవం అంటే ఎత్తేస్తారు. ఏం చెబితే అట్లా చేస్తారు."

"అయినా నాశనం చేసే పనులు మంచివి కావు. వాళ్ళైనా చిన్న విషయాల్లో కొన్నిట్లో వెనక్కిపోయి వుండొచ్చు. ఇది అట్లాంటి విషయం కాదే. పెద్దవాళ్ళు క్షుణ్ణంగా పరిశీలించి, మాతృభాషలో విద్యాబోధన వలన మీకూ, దేశానికీ మంచిదనే నిర్ణయానికి వచ్చిన మీదట చేసిన పని. దీంట్లో వాళ్ళు వెనక్కిపోరు. ఇదంతా పిల్లల ఆటాకాదు, వాళ్ళు పిల్లలూ కారు."

"మాకు మంచిదని తోస్తే ఎందుకు కాదంటాము?.... ఈ నిర్ణయాలు చేస్తున్నవాళ్ళలో చాలా మంది పిల్లలూ, మనమళ్ళూ ఇంగ్లీషులోనే చదువుతున్నారు. చెప్పేదొకటీ, చేసేదొకటీ అయితే ఎవరు నమ్ముతారు?" అన్నాడు మోహన్ ఎగతాళిగా.

"ఇంత పెద్ద సమస్యలు పరిష్కరించవలసి వచ్చినప్పుడు నీవూ నేను అంటూ ఆలోచిస్తే కుదరదు. విశాలమైన దృక్పథంతో ఆలోచించాలి."

"అదంతా మాకు తెలియదు. ఇంగ్లీషు వలన ఒచ్చే లాభాలన్నీ కొందరిక్కావాలి. విశాల దృక్పథం వలన కలిగే ఫలితాలు మిగతా వాళ్ళకు చెందాలి అంటే మేం ఒప్పుకోం" అన్నాడు మొండిగా.

సారధిగారు ఈ విషయంలో ఎక్కువ మాట్లాడలేకపోయారు.

"మీకు స్వార్థం తప్ప యింకోటి అర్థం అయ్యేట్లు లేదు... సరే, మీ కాలేజీ భవనాలు తగలబెట్టెయ్యాలనుకున్నామంటివే. మంచి సదుపాయాలుండే కాలేజి అని అక్కడ చేరి దాన్ని తగలబెట్టుకుంటే ఎవరికి నష్టం?" అని అడిగారు.

"తగలబెట్టలేదుగా. ఊరికే అనుకున్నాం. ఎన్నో అనుకుంటాం"

"కనీసం మీ మంచి ఏదో తెలుసన్నమాట... ఇప్పుడు మాత్రం ఊరికే చదువు పోగొట్టుకుంటూ సోమరిగా కాలం గడుపుతున్నారు. ఎట్లాగూ యీ స్ట్రైయిక్‌లో గెలవలేరు. ఇది ఎవరికి మంచి?" అన్నారు సారధి విసుగ్గా.

మోహన్ నవ్వి ఊరుకున్నాడు.

3

కాలేజీ విద్యార్థుల సమ్మె విజయవంతంగా ముగిసింది. ఇంగ్లీషులో నూటికి నలభై మార్కుల కంటే హెచ్చుగా తెచ్చుకున్నవాళ్లందరికీ ఇంగ్లీషులో చదువుకునే అవకాశం కల్పిస్తామని ఒప్పుకున్నారు ప్రభుత్వం. వాళ్లు యిలా వెనక్కుపోవడం సారధిగారికి ఆశాభంగం కలిగించింది. ఈ పరిస్థితులలో యువతరం బాధ్యతలెరిగిన వ్యక్తులుగా రూపొందడం సాధ్యం కాదు. దానిక్కారణం కూడా పెద్దల్లోనే ఉన్నది. స్వార్థం తప్ప మరో ధర్మం లేని ప్రపంచం కుక్కలు చింపిన విస్తరి కాదా? అప్పుడు ప్రపంచాన్ని ఏకం చేసేదీ, రక్షించేదీ అయిన సత్యం ఎక్కడుంటుంది? ఎటు చూచినా నిరాశాజనకమైన నల్లని చీకటి కనిపించింది సారధికి.

పెద్ద జ్యోతి ఎంబ్రాయిడర్ చేసిన టీషర్టు వేసుకొని వెలుగు రేకలాగా దూసుకొచ్చాడు మోహన్, "నేను యివాళ కాలేజీకి వెళ్లిపోవాలి. అటెండెన్సు పోతుంది" అని ఆత్రపడిపోతూ.

"సరే, వెళ్లు. మొత్తానికి మీరే గట్టివాళ్లురా. గెలిచారు" అన్నారు సారధి.

"నాన్నా, మీ స్నేహితులు తెనాలి రామారావుగారొచ్చారు..." అంటూ లోపలికొచ్చింది గౌరి. 'కూర్చోమని చెప్పావా?' అంటున్న తండ్రి ప్రశ్నను విననట్లు లోపలికి వెళ్లిపోయింది.

సారధి వరండాలోకి వెళ్లేసరికి కుర్చీ లాక్కుని కూర్చుని వున్నారు రామారావు. "అబ్బ, ఊరికి మరీ యింత దూరాన తీసుకున్నారు యిల్లు... మీ దగ్గరికి ఎవరైనా రావాలంటే కష్టం" అన్నారు నవ్వుతూ, చెమట తుడుచుకుంటూ.

ఆయన ఇదివరకటి దిగారిల్లిపోయిన మనిషి కాదు యిప్పుడు. సంతోషంగా, ధైర్యంగా ఉన్నారు. స్నానం చేసి, తల దువ్వుకొని, చలువ బట్టల్లో శుభ్రంగా ఉన్నారు. వెంట బాగ్ లేదు.

"మీ అమ్మాయి ఎలా వుందో స్వయంగా చూచి వెళ్లాలని వచ్చారా? వాళ్ల సంసారం సవ్యంగా ఉన్నదా? అమ్మాయికేమీ కష్టం లేదుగద?" అంటూ కుశలప్రశ్నలు వేశారు సారధి.

"మా అమ్మాయి కింకేం ఫరవాలేదండి. మాణిక్యం కూడా మంచివాడు... ఏం

కష్టముంటుంది..." అన్నారు రామారావు ఉత్సాహంగా. ఏదొచ్చినా పట్టలేని భోళామనిషి.

"అవుననుకోండి... అయినా, మీరు ఇదివరలో చెప్పినట్లు మతం మార్చుకోవడం చిన్న విషయం కాదు. అందులో హిందూ మతానికి చెందినవాళ్లు యితర మతస్థుల్ని పెళ్లాడితే మరింత కష్టం. ఎందువల్లనంటే హిందూమతం అన్నది కేవలం దైవ ధ్యానానికీ స్థూలంగా నైతిక దృక్పథానికీ మాత్రమే పరిమితమైనది కాదు. దైనందిన కార్యకలాపాలన్నిటిలోకీ చొచ్చుకునిపోయి, అంతటినీ చైతన్యవంతం చెయ్యడానికి పూనుకొన్న పద్ధతి గలది. అందువలన..."

సారధిగారి మాటల్ని తేలిగ్గా తోసేశారు రామారావుగారు.

"అందరం రక్తమాంసాలతో ఏర్పడిన మనుష్యులమే. ఏ పేరు పెట్టుకున్నా ఆ దేవుడూ ఒకడే. అయినప్పుడు మధ్యన యీ భేదాలన్నీ ఊరికే తెచ్చిపెట్టుకున్నవే గదా. మనది ఉత్తమమైన సెక్యులర్ రాజ్యాంగ పద్ధతి. మహాప్రవక్తల దగ్గర్నుండీ గొప్పవాళ్లంతా కులాలూ, మతాలూ లేవంటూంటే, కులాంతర, మతాంతర వివాహాల్ని ప్రోత్సహిస్తూ వుంటే మీవంటి తెలివిగలవారు ఉదార స్వభావులు యింకా పాతకాలపు మాటలు మాట్లాడ్డంలో అర్థం లేదు... మా అమ్మాయి పెళ్లి గురించి మా బంధువులందరూ మొహాలు తప్పించి గుసగుసలాడుకున్నారండీ. ఆ, ఎక్కడైనా బంధువులకుండే రోగమే అంత. వాళ్లకంటే బయటవాళ్లే ఎంతో మేలు. అసూయా, కుత్సితమూ లేకుండా వుంటారు! అక్కడ మా క్లబ్బువాళ్లకి చిన్నపార్టీ యిచ్చానులెండి అమ్మాయి పెళ్లి సందర్భంగా. అప్పుడు వాళ్లు నన్ను ఆకాశానికెత్తేశారు. సంస్కర్తవనీ, విశాలభావాలు కలవాణ్ణనీ అన్నారు. అయినా నా గొప్ప ఏముందిలెండి. పిల్లలు ముందడుగు వేశారు. అంతే కాకుండా అన్నింటికంటే ముఖ్యవిషయం మా రూప కోరుకున్నవాడిని చేసుకుని చేతినిండా డబ్బుతో సుఖంగా ఉన్నది. అంతకంటే ఏంకావాలి!.... ఎట్లైనా అది మొదట్నుండీ మంచి తెలివిగల పిల్ల. ఇంకా చెప్పాలంటే మా పెద్ద పిల్ల అంత చురుకైనది కాదు..."

ఆయన ధోరణికి సారధి ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆయన ఇదివరలో మాట్లాడిన తీరుకూ, యిప్పుడు వెలిబుచ్చుతున్న అభిప్రాయాలకూ ఏమీ సంబంధం లేకుండా వున్నది!

కాబట్టి ఆయన్ని గురించి ఆయనకు తెలిసిన దానికంటే ఆయన కూతురు స్వరూపకే ఎక్కువ తెలుసన్నమాట! పిన్నలు వయసుకు పెద్దలైన వారు పరిష్కరించుకోలేని సమస్యలను విడదీస్తూ వారు త్రెంచుకోలేని శృంఖలాలను ఛేదిస్తూ పోతున్నారు. రామారావుగారిలోని సత్యం ఆయనకూ కూతురుకీ మధ్యన వున్న సంబంధంలో ఉన్నది.

అటువంటి సంబంధం జీవించి వున్నంతకాలం, దాన్ని మనుష్యులు ఒక లేపుగా మార్చనంత కాలం తండ్రికీ కొడుక్కీ మధ్యగా వారి తలలపై ఎగురుతూ నిలిచివుండి వారిద్దరినీ ఏకం చేస్తుండే పవిత్రాత్మ ప్రపంచాన్ని రక్షిస్తూనే ఉంటుంది! అనుకొని నిట్టూర్చారు సారధి.

★★★